

המצפה

דמי התימה לשנה בפולין 1400 מ"פ.
 רבע 350. מחיר גליון בודד 18 מ"פ.
 באוסטריה 600 כתר לשנה 150 כ" לרבע.
 במשכונ-סלובקיה 100 כתר לשנה 25 כ" לרבע.
 ביוגוסלביה 120 כתר לשנה.
 ברומניה 100 ל"י לשנה 25 רבע.
 מחיר מודעות 30 מ" בעד שורה
 קצרה או מקומה. מחיר ברכת מז"ט או
 הודעת אירוסין 200 מ". האדרסה :
 Hamicpe Kraków ul. Miodowa 22

Kraków-Lwów dnia 23 września 1921.

גליון ל"ה.

הראכה-לבוב, כ" באפריל, פ תכא תרפ"א.

אל הקוראים.

מחיר הניר ושכר הדפוס והפועלים מוסיפים לעלות כלומר ערך הממון מוסיף ויורד. נסינו שני חדשים להוציא את ההוצאות היתרות מכיסנו כדי שלא להלאות את הקוראים שוב בהרמת המחיר, אך נלאינו, לא נוכל שאת הפסד מרחבה כזה ואנוסים אנו להעלות את מחיר "המצפה" כשאר העתונים.

מחיר "המצפה" מראש השנה והלאה 1400 מרק לשנה, 700 להצי שנה, 350 לרבע שנה. גליון אחד מחירו 30 מרק. - בחוץ לארץ אין המחיר משתנה לעולם. מו"ל "המצפה".

שכר הדפסת ברכת ראש השנה או במו"ט 200 מרק.

תוכן הענינים.

היהודים כספירת העם, ש. מ. לור. הדרך לחנוך פרודוקטיבי פרופ. עקיבא הופמן. - הקונגרס הציוני. - מדינה ומדינה ומקריה: בקראקא: ישיבת מועצת הקהל. בפולין הקטנה. בפולין. בארץ ישראל. - השכונות ככל העולם. - לתולדות היהודים ובתי הכנסת בקראקא. פ. ה. וועטשטיין. - תחית המת. מ.

היהודים כספירת העם.

ביום האחרון של החודש הזה ובימים הראשונים של החודש הבא תהיה ספירת העם בכל ארצות פולין, הספירה הראשונה של המדינה המחודשת. אצלנו יהיו ימי הספירה בשני ימי ראש השנה ועינינו תראינה בפעם הראשונה, כי גם אומה קתולית מקיימה את הרשום בספרינו: בראש השנה יכתובין; מקיימה שלא במתכוון, כי להם אין כל ניראות כספירת העם. כל עם בן תרבות צריך לדעת בכל 10 שנים את השנויים, שהתהוו במספר יושבי ארצו בכל נוף ונוף, למען דעת לערוך את הנהגת המדינה ע"פ המספר וע"פ אופי כל מקום ומקום. ובשנה הזאת קבעה הממשלה את ספירת העם בחודש הזה, כדי לערוך על פיה את סדר הבחירות בסוף השנה. ואולם אנו היהודים המלומדים בצירות שונות ומשונות, היודעים מן הנסיון, שלא

לעתים רחוקות מה שיעשו ממשלות ועמים לטובת הצבור תצמח ממנו רעה לנו. אנו זוכרים בעל-כרחנו את צרת ספירת העם ימי אוסטריה; יום ספירת העם היה יום דין לנו, יום דין נורא. כי מתוך סכסוכי ריב הלאומים, שנאנסו לקבל עליהם את ברכת מלכות אוסטריה, היתה הממשלה שוקרת והמעשים בכל האפשר את מספר הלאומים, להבליע את המעטים בתוך הרכים, כדי להפטר מטענותיהם ומתביעותיהם. וכאשר בא בכף זאת איווה עם בטענה, שחתן צו הממשלה את צרכי תרבותו, קבל מענה: שוב למנותחך, כי איך בעולם, כבר קברתיך. וכן היו עונים תמיד גם ליהודים. מצווים היינו להאמין במיתתנו ואם לא יכולנו לקבל אמונה מפלה כזאת, נעגשנו. והאונס הזה נרגש ברעתו ביחוד כימי ספירת העם, כי צותנו הממשלה בפירוש לרשום, כי לשון שמושנו היא הפולנית או האשכנזית או המשכית או אפילו המורקית ובכלל שלא נכתוב יהודית או עברית. כי קשתה עלינו גזירת הממשלה להאמין, שאין לשון ליהודים, אע"פ שאנו מדברים וכותבים כל ימינו רק יהודית ועברית. בפירוש הזהיר הממשלה את כל אדם, שלא לרשום כל דבר שקר בגליון השאלות וכ"פ המשק ענוש יענש, והיא עצמה צותנו במפניע לכתוב שקר על עצמנו. ובשקד הזה ששמה אוסטריה למחסה לה, נכשלה ונפלה ולא תוסיף קום. תהי מיתתה כפרתה!

פולין החדשה אינה רוצה להכשף בעון הזה. לפי תקנות ספירת העם, שערכה הממשלה, לא קבעה כלל שאלה בדבר, שפת השמוש, כדי להבליע בזה את המעטים בתוך המרובים, אלא קבעה שאלה על עץ הלאום, לאיזה לאום מתחשב כל אדם, ושאלה שניה ע"ד לשון המורשה, איזו לשון קבל כל אדם מאבותיו. זהו סדר נכון ובריא, שיוכל כל אדם לכתוב על פיו את כל האמת, מכ"י כתר דבר, גם היהודים יוכלו לכתוב את האמת, כי מתיחסים הם לאום היהודי ולשון אבותם היא העברית, בי הלא זאת היא לשון אומתנו הקבועה, שכל ספרותנו נכתבה בה והורגונים השונים, שקבלנו בחליפות הזמנים, היא היו רק חזיון עובר. גם בורגון האשכנזי, שדורנו הישן עורנו מדבר בו, היא אין ילדינו זקוקים לו עוד ואיך נוכל לכתוב דבר שקר. נקוה שאין כל כוונה רעה באופן הזה של עריכת השאלות, כמו שהיתה בזה של אוסטריה, אין פולין רוצה וצריכה להשען על דבר שקר, היא צריכה לדעת את כל האמת כמו שהיא ולא להטעות את עצמה ואת העולם.

ובכל זאת עדיין לבנו נוקפנו, שמא יגיע לנו מספירת העם החדשה מכשול חדש. עינינו הרואות, שרוקא בימינו אלה, שהורגון הגרמני, שנחלנו מאבותינו, הולך וגונה ונשכח. החזיקו בו סופדים ידועים, שעשו להם את הספרות הורגונית לעסק של פרנסה, עין כי בלשון אחרת לא יוכלו להתגדר ובשפת עבר, אין הקוראים המשלמים מרובים, המה מליהבים את העם ליידיש, מחבבים באופן מלאכותי את הלשון הגרמנית העתיקה על היהודים החדשים אשר בארצות

יהודים הרבה, שגם בארץ הזאת אפשר להשתמש בהם לתועלת עמו ולתועלת המדינה. עלינו לפתח איפוא גם פה את התעשייה הזאת. אבל אין לחכות לבעלי-הון, אלא ליצור אנורות של הייטים יהודים (קואפראטיבות). להמציא להן מכונות, המוולות את העבודה ולהעמיד עליהן מומחה בחוגים מרובה, שירגיל את האנורות בחלוקת העבודה ובמשק הסחורה, הבאתה ומכירתה. ובמשך שנה או שנתים תהיה לנו תעשייה חשובה, שתתן עבודה ולחם לאלפי פועלים. והאנורות תוכלנה במשך הזמן אפילו להחזיר את הסכום, שהוציאו בשבילן לקנית מכונות ומעשי ארנ עם פירות.

ישנן ערים רבות בפולין, שחלק גדול מבני עמנו עסקו שם לפני המלחמה בקונפקציה נרועה (טאנרייט). להכין בגדים לדלת העם. המה היו חיים ברוחק, כי לא נמצא ביניהם כח אינטלקטני, להורותם להשתמש בהמצאות החדשות, כאנגייה הולנד של המכונה וגם להסתדר לאנורה. למצוא רווח מקניה משותפת. עתה רבים מהם עזבו את מלאכתם והמה עוסקים כמה שעוסקים ויתרם יהיו עיני ודיוקן וישאו עיניהם לתמיכה מאמריקה, כמו להכחיש את האמת, שהמלאכה תחיה את בעליה.

וכן הדבר גם ברצענים, בעושי החלקים העליונים של נעלים, בעושי תבות ומוזרות וילקושים, בגננים בקולעי סלים ועוד מלאכות אחרות, שהיו יהודים עוסקים בהן לפני. את כל אלה צריך לארגן ולהגשירם להשתלם ולהרהיב נבולם.

• אך אין להסתפק במלאכות המצויות בארץ. עלינו לתור אחרי תעשיות ביתיות חדשות, שיש להן אפשרות למצוא מהלכים בין בני עמנו, ותעשיות כאלו ישנן רבות, אלא שחסרים לנו מומחים ופועלים. יש אמנם מחוסרי עבודה הרבה, אבל רק מעט בהם מסוגלים לעבודה. העם החפץ בקיומו והרוגן לעתידו יחנך לו לכתחלה את האנשים הדרושים לו לקיומו. יקום לו בתי ספר למלאכות ולתעשייה ויגדל דורות של מומחים, או יחנכם ע"י בעלי מלאכה. אצלנו הכל נכספים רק לבתי-ספר לתעשייה. אם נקדיש כבר את בנינו למלאכה, ילמדוה רק בבית ולא בבית בעל-מלאכה. יש בזה תאות הכבוד, והכבוד המדומה הלא הכריע תמיד אצלנו בחפוש אחרי ררך לחנוך הידדים. לא הכשרונות הטבעיים ולא נשית היצר הכריעו, כי אם תאות הכבוד של איזו דודה או סבה פתרו את השאלה הנכבדה הזאת. הלכך אין להשלות את עצמנו בדבורים, אלא לקחת תורה מן הנסיון, שבכך נעשה בארצות בעלות תרבות נבונה. ישנם שני מיני בתי ספר לתעשייה: נמוכים וגבוהים. ובשניהם תכלית הצמוד היא רק לסגל לילד את הידיעות הנהוצות בתעשייה הנרצה ולא לפתח את שכלו. הלמוד הזה הוא כעין קבוצת חומר לכנין בית והשמוש בבית הרושת יגמור וישכלל את הכנין. ומלכוד בתיהספר האלה ישנם בים נבואים לכל מיני אומנות ומלאכת מחשבת (פוליטכניק), שמהם יצאו מנהלי בתי חרושת, אנשים היודעים היטב את סניף התעשייה שבחרו להם. מבתי הספר הנמוכים לתעשייה יצאו אנשים, שרק קצתם יוכלו להתגדר באותה התעשייה שלמדו, כי במלאכתם הפריטית לא ימצאו את המכשירים ואת כלי האומנות, שהשתמשו בהם בביתם, שעלו לממשלה בסכומים עצומים. וע"כ רבים מהם יעזבו את ענף התעשייה שלמדו ויהיו לפקידים נמוכים, שוטרים, משרתים וכדומה. בכלל עולה הצמוד בבית למלאכה לסכום רב, אין בידי עתה הדין והחשבון מכים כאלה, אבל זוכר אני, שלפני המלחמה עלו ההוצאות בבית למלאכות ציוד מן הצמוד בפוליטכניקום, לכמה עשרות אלפי פרנקים לאיש. ועדיכ בים כזה עלתה לכמה וכמה מיליונים לפני המלחמה. מפני הזוקר הזה וגם מפני שהאקונומיה של כל בעל מלאכה, העומד ברשות עצמו, דורשת שיהיו לכל בעל מלאכה הניכים ופועלים, לא יכלו בתי הספר לתעשייה לכלול את כל הידדים המוקדשים למלאכה, אלא רובם, ודוקא לא מן הנרועים, למדו את מלאכתם לא להלכה, אלא תיבף למעשה, ע"י שמוש בעלי מלאכה.

סלבויות ואנגל-זכסיות ושוקדים להאריך ימיה גם לעתיד ע"י בתי ספר, שהם מיסדים בכסף הצדקה, שהם מוציאים מידי נדיבים באמריקה בערמה. הסופרים האלה, שהם כאמת מתי מעט מאד, אע"פ שהם מתמרים לדבר בשם מפלגה עממית, שלא היתה ולא נבראה, יכופו את ההמון קוראי עתוניהם לרשום בשאלון של ספירת העם, כי יהודית היא לשון אבותיהם, אע"פ שבאמת אינה לא לשון עברונולא לשון עתידנו, אלא לשון הגרמנים העתיקים, שקבלו אבותינו לפי שעה, כמו שקבלו בארצות אחרות לשונות אחרות ונמוסים אחרים על מנת לעובם, כאשר יחליפו שוב את מקומות נדודיהם. עתה יבאו סופרי עמנו להעמים עלינו את הלשון הגרמנית העתיקה לצורך עצמם וייערו בה את ספרותם החדשה הבלתי טבעית, לזכות כניבור את המון העם, שאינו יודע עברית, ולצורך חווק הצורך הלאומי הזה, שברו מלבם, יכופו את העם לרשום גם בספירת העם, כי זאת היא לשון אבותם.

עתה תקום לנו צרה חדשה: מלכוד המתבוללים, שיכתבו, כי פולנית היא לשונם, יכתבו קצתנו, כי לשון אבותם היא העברית וקצתנו יכתבו יהודית, והעם היהודי האומלל יפיע ברשימות הסטטיסטיות כעם בעל שלוש לשונות, ואחיכ ישחמשו שונאינו ברשימות האלו לרעתנו. להראות לאנורה העמים, שאין אנו עם ואין לנו זכות לתבוע זכויות לאומיות וזכויות המעושים, כי עם המדבר בשלוש לשונות הרי זה אות נאמן, שאין לו לשון כלל. ומי יודע אם לא יתנכרו עלינו הממונים על הספירה בסתר להכשילנו בזה, כי ידוע להם הסכסוך שבין סופרינו. בכל אופן הגנו שוב בסכנה בענין ספירת העם וימי הספירה שבראש השנה יהיו לנו שוב יום דין גדול ונורא, שבו יתחד גור דין עלינו, אם לקיים את זכות לאומנו הקבוע בספר ברית השלום הסן גרמני או לרחות אותנו לגמרי בתור עם, המעיד על עצמו, שאין לו לשון כלל. כן היה גם ברומניה, ממשלת רומניה נתנה כבר לכל מעוטי הלאומים זכות אוטונומית תרבותית, הוין מליהודים, כי בעטים של הורוגניים והמתבוללים הבוגדים הופיעו היהודים בשלש לשונות, וצוררינו ישחקו לאידנו.

כל ההרר לשלום עמו יכיר מזה איזו סכנה מרחפת עלינו מרשימת הלשון היהודית בתור לשוננו הלאומית ויהרר לכתוב רק עברית ויעשה גם תעמולה עד מקום שידו מנעת, שיכתב כן כל איש ואשה בקרב עמנו.

ש. מ. לזר.

הדרך לחנוך פרודוקטיבי.

(סוף)

כיצר נעביר את ידורי פולין מן הבטלה אל עבודות פוריות ? בראשונה עלינו לחקור אחרי אותן המלאכות והתעשיות, הנמצאות כבר בידי יהודים בפולין ולתת להם את האפשרות להתפתח ולמלא חסרונותיהם. הגה למשל ידוע, שהקונפקציה (תעשיית בגדים במרה מרובה לסחורה), המפריחה בערי אנגליה ואמריקה, נבראה ע"ידי יהודים פולניים. כי הייטים יהודים, שהיו בפולין חסרי עבודה, מצאו בארצות המערב בעלי הון, שידעו להשתמש בכעדי-המלאכה לתועלת עצמם ולתועלת הפועלים. המה לא היו קאפיטאליסטים מן המין המנונה, הולכי בטל, העוסקים רק בנשך ובמרבית, מוסרים ממונם לבעלי מלאכה עניים, שיעבדו בשבילם וימלאו כיסם, כ"ראם בעלי הון מומחים במלאכה זו ובני תרבות, הרוצים להביא לתועלת עצמם גם תועלת להכלל, לפי שגם היא תועלת עצמם. המה הרחיבו בעזרת בעייה-המלאכה הפולניים את תעשיית הבגדים, שעשוה לפרקמטיה, להוציאה לחוץ לארץ, מזה יש ללמוד, שארץ פולין מנדרה הייטים

תהא לא רק עברית, כיום גם יהודית במובן הישן. שתהא שם השגחה על המוסדים הצבוריים, שלא ירמסו בהם קדשי היהדות ברנל נאווה של צעירים סוררים ובקלות-ראש של עבריינים להכעים. ברוב קטן מאד דחה הקונגרס את הדרישה הזאת והמורתי היה נכון להוציא מזה את העקביות. לפרוש מעבודת ההסתדרות, אך אדם גדול נמצא שם, שהציל את ישראל מן הפרץ החרש, הרב הראשי הווינאי ד"ר צבי פרץ היות, הוא שנה קצת את צורת הדרישה של המורתי, שכל המוסדים הצבוריים בא"י ואלה הנתמכים בממון הצבור יתנהנו ע"פ דת ישראל. ההחלטה נתקבלה ושלמות ההסתדרות נצולה. רצינות ההחלטה וכבוד המציע וכה נידולו של המורתי בעת האחרונה והמון רבבות היהודים החרדים העומדים מאחוריו הם המה ערובה נאמנה, שרצונו יתממש בחיים ולא יחלפו עוד נשמת ישראל ביד רמה עכ"פ במוסדי הצבור. כי בחיי היחיד אי אפשר לננוע.

מן ההחלטות, שהחליט הקונגרס באחרונה יש להזכיר: הסכמת הקונגרס להצהרת בלפור ולהחלטת סן רימא וקבלתו על עצמו לאסוף כל כחותיו להקים את הרבר. הקונגרס דרש מאת אגודת העמים, לאשר מהרה את המנדט על איי שביד אנגליה. כדי להקל בזה את בנין הארץ ולהבטיח את שלום יושביה, שיוכלו לעבוד בטח עבודה סורית. הקונגרס שמה בספוח עבר הדרך בנבול המנדט האנגלי על איי דורש מאת הועה"פ להוסיף להשתדל, שגם הנבול הצפוני יצור וצידון והבשן, שנפל לצרפת לנהלה, יספה בא"י וצרפת לא תקפה את שלמות הארץ. הקונגרס מוצא חובה קדושה, לקרוא תגר על הרצה והשוד, שנעשו ליהודים בא"י ע"י המין מוטעה ומרומה בשוא ואותם המעשים לא נענשו עדיין כראוי ורוצחי הסופר העברי ברנר ידועים לכל והם מתהלכים חפשים. גם קורא הוא תגר נגד נעילת הארץ בפני יהודים, שזה עתה לחזק לב המסיתים, להוסיף לעשות מעשים כאלה, ובכ"ז הם האיבה, שנתעורר בקרב הערבים ליהודים ע"י אנשי רשע עד כדי שפיכת דם נקי, לא יעכב את מעשינו ולא ירפה את ידינו מהקים ליהודים בית נאמן בא"י ולחיות עם יושבי הארץ בשלום ומהשתתף עמם להפריח את הארץ לטובת שני העמים ולהתפתותם. שני העמים הגדולים בני שם, שכבר נתחברו פעם לעבודת תרבות משותפת, יוכלו גם בזמן תחית שניהם להשתתף במעשה אחד. הקונגרס מבטיח בפירוש, כי מעבודת הישוב היהודי לא יניע נזק לזכויות הערבים העובדים ולצרכיהם. הקונגרס רואה בעבודת ההסתדרות בא"י, באספת הנכחים ובוועד הלאומי ובוועד הקהלות, שנבחרו בבחירות כלליות, את יסוד הסתדרות היהודים בא"י. על הועה"פ הציוני להשתדל לחזק את הוערים ההם, שתהיה להם רשות להטיף מס על היהודים לצרכי הצבור. חלילה לוועד הציונים מעשות דבר בא"י שלא מדעת הוועד הלאומי, אלא יחד יעברו ע"פ הסכם, שיעשו ביניהם לעבודה משותפת. הועה"פ ישלח מלאכים אל הנציב הערפיין בירושלם, אל ממשלת אנגליה, אל ממשלת ארצות הברית ואל ועד אגודת העמים, להציע לפניהם דרישות הקונגרס. הקונגרס רואה אחת ממטרותיה של הסתדרותנו להשיג זכויות לאומיות לאלה מן היהודים היושבים בארצות הנולדה במספר מסוים. הקונגרס מסכים להשתתפות ועדי היהודים ומלאכויות הארצות בעבודת הדרישה של זכויות מעושים בשביל היהודים במדינות החדשות והמורחבות. אך העבודה הזאת שייכת רק לוועדי ארצות הארצות ואין להסתדרות הכללית חלק בה.

דבר יצירת לגיון עברי להגן על היהודים בא"י, בדרישת זשאבוטינסקי, לא נתקבל, אבל נמסר ביד הוה"פ, לעשות כפי ראות עיניו, על כל אנשי הועה"פ וראשי המוסדים, לדעת עברית. רושם מזור עשה בקונגרס, שסופרים ועסקנים עברים, כמו זלאטופולסקי, אוסישקין ועוד, דברו יהודית וסוציאליזם דברו דוקא עברית, גם זהו מתהפכות הזמן. רושם אדיר, מרומם ומחזק עשו כנעילת הקונגרס דברי המשרר הלאומי ביאליק, שפנה לימין בהורחה, לכרוע ברך לפני עוברי עבודת

ולפי שהממשלות יתחשבו עם פרחי בעלי המלאכה האלה ישקדו להרים את מצבם התרבותי. וואה עשו באופנים, שאינם דורשים הוצאה רבה כמו בהים לתעשייה, ומהם תוצאות יותר נכבדות וגדולות מאשר לבנים: א) יסודו כתי ספר להשתלמות, בו ילמדו ההניכים בשמונה חרשים לשנה שתי שעות בכל יום למורים הנחוצים להם כמלאכתם ובחיייהם, למשל חכמת החשבון והכתובה, רשום, דברי הימים, מרוץ מכתבים, עריכת פינקסאות וכדומה, ב) כתי אופף למתלמדים (לעוה"פ צינגסדיימער); המה יספיקו להם מעון, חכרה, שעשועים וכל צרכיהם הנופניים והרוחניים, בכתיים כאלה אין מלמדים את התלמידים ואין מיגיעים אותם עד שיבהלו בלמוד וכעבודה, אלא ימצאו להם נפש אחרי הלמוד, שם ישחקו עם בני גילם ויעסקו בהתעמלות ובקריאת ספרים לשעשועים לפי רצון המנהלים, שם ילמדו זמרה במקלה, יתרגלו בדקלמציה, יערכו נשפי דילטנטים, יהנו את ההנים הלאומיים והדתיים, יערכו סעודות וטיוולים והכל כחברת אנשים בעלי תרבות ופרגנונים, היודעים לערוך חכמת למוד לגדל את המתלמדים לאנשים חברתיים ולאזרחים ותיקים ומועילים למדינה, הנסיון הזה ע"ה יפה והתנוך הטביע את חותמו על עבודתם בכית המלאכה.

מה עלינו עתה לבחור? אם ימצא איזה נדבן, שיתנדב הון עתק הנצרך לבנין ב"ים לתעשייה, מוטב, לע"ע אין לנו נדבנים כאלה ולשבת בחבוק ידים ולבלי עשות מאומה בענין הנכבד הזה יהשב לנו כבנידה בעמנו. לכן עלינו ליסד כתי אופף למתלמדים בערים הגדולות, לגדלם באופן המתואר למעלה ולעשות תעמולה בין אנשי האויר התלויים על בלימה למסור בניהם לבעלי מלאכה דוקא ולא לזמנויות, כי אין חפץ לעם ולא למדינה, שהיו כל בניהם עורכי דין ואינוניטרים וכדומה. ע"י כתיים כאלה נגדל בעלי מלאכה מלומדים, שיהיו מאושרים יותר מאדבוקטים ורופאים חפרי הכנסה, בכתיים כאלה נידנו להרויך את ההניכים, שיהיו יהודים נאמנים המחבבים יהדותם וממלאים הובתם לעמם ולדתם, ונרויח עוד שנציל את חניכי בעלי המלאכה, שלא יפלו כולם בידי העסקנים הסוציאליים, שאינם מלמדים אותם כלום, אלא נוטעים בלכסם שנאה לעמם, לעברו ולעתידו ולכל החכרה וכסיתים איתם לעמוד בקשרי מלחמה כל ימיהם.

פרופ. עקיבא האפמאן.

הקונגרס הציוני.

14 יום עבד הקונגרס יומם ולילה. השבוע הראשון היה מוקדש לשעבר, להגן על הועה"פ מפני תלונותיהם של העומדים מרחוק ובינתים בררו הוועדות השונות בצנעא את חכמת העבודה לעתיד. השבוע השני היה מוקדש לעבודה שלהבא, וגם בו לא חסר רנע של התרגנות, התנגשות ופחד מפני התפוצצות ההסתדרות, ומעוררי הער לא היו הפעם צעירים מתקוממים דורשי שנוי ערכים, כמו לפנים ולא בעלי תריסין של ממון, כמו בוועידה הלונדונית, אלא דוקא אותם השקטים שבשקטים, כעלי הנמוס הנחבאים אל הכלים, הבורחים מסני כל מחלוקת — המורחים, שיעצו הפעם מנדרם, מתוך הכלל המסור בידם מאכותיהם הקרמונים: במקום שיש חלול השם אין הולקים כבוד לרב, המה הראו, כי כה בהם לקשור מלחמה לא רק כנגד בעלי האגודה הקמים לשטן לעבודתם הצבורית, אלא גם כנגד הבריהם בהסתדרות הציונית, הנוטים להכנע מפני גערת מהרסי המסורה, וררכי היהדות, בקנאתם המלאה עוו של מיני התורה מן הדורות שעברו, הראו, שאין לפניהם משא פנים, שכה בהם לערוך מלחמה מפנים ומאחור, המורתי נלץ מעליו בקונגרס הזה את הרפה הרשלנות, את קלון הפסיביות, שיחשו לו עד כה, ענוותנותם אינה מניעה עד כדי ותור על עקריהם ועל חכמתם, הם דרשו ערובה נאמנה שא"י, החדשה

מר וואַלאַך מתאונן על גבאי בתי התפלה שמשכו את שיטת הפקעת השער גם אל ביהכ"נ והם דורשים השתא כמה אלפים בעד מקום לשבת ביו"ט. הוא דורש שיאסרו הרבנים את החמס הזה שלא לצורך, די לקחת גם מאת עשיר גדול עד 2500 מרק. מר שמואל שפירא דורש השנה מצד שלטון הקהל על בתי התפלה ולהיב את פני הקהלה ששנים שנים מהם ישתתפו בהנהגת כל בית כנסת. שלא יעשו הנבאים דבר שלא כהוגן, המה דורשים עתה עד עשרת אלפים מרק בעד מושב ביו"ט. בביהכ"נ. מר גומינר מתנגד לאסור אסור ע"י הרבנים. היורד מכטיה שלא יחסרו בתי תפלה. כי שלטון הקהל יקבע מקום לתפלה בהיכל הקהל ואולי גם בהיכל התיאטרון הידורי. מר דייטשר מיעץ לקבוע משפט הסקציה הרחוק בשלטון הקהל. שיוכף כל איש לקבוע לפניו על הפקעת שער מקומו בביהכ"נ. אין לקבוע את התיאטרון למקום תפלה, כי זהו הלוצ' הקודש. מר היימן מסכים לעריכת מקומות תפלה לפי שעה אפילו בתיאטרון. כרי לשכר תקיפות הנבאים. ההצעה נתקבלה.

מר שפירא מניש הצעות חשובות ככתב, לדון עליהן בישיבה הבאה; ועדת הדת תקהיץ את כל מורי-הדת, להועיץ על תקון הסדר של הוראת הדת, כדי שישא הלאמוד פרי; ועדת המשפטים והמשק תערוך תקנות להסתדרות הקהלות במערב פולין הקטנה; להוציא כרוז שיתגברו עשירי קהלתנו בימים הנוראים לחדש את בית-ההולדים היהודי.

מר דרוג'ר מעיר על המהומות המתהוללות לפני כל חג במקומות שחיטת העופות בתוך הצפיפה ויש שלא תוכלנה השפחות להכות זמן רב והן שוחטות בעצמן בטענה שאין פנאי היום לשוחט להניח חוהם על כל עוף שנשחט. צריך לשכור אנשים מיוחדים, שיטפלו בקביעת החתומות. שוב התאונן, שבית הדין של הרבנים קבוע עתה בחדר קטן וזה זלוול בכבודם ואין בו מקום לאנשים הצובאים לפני הבידיצ'. הוא דורש להחזיר להם את חדריהם הראשונים. גם העיר על ביהמ"ד לרבנים הנוסד בלבוב. שאין הממשלה משתתפה בהוצאותיה. אלא רוצה שהקהלות יכלכלוהו בעצמן. לכן נהיץ, שתקצוב לו קהלתנו מיליון מרק. היורד עונה, שאמנם נדרש ע"ז מאת קהלת לבוב ובקרוב יספול בזה.

על שהי עומדה הצעה לקצוב קין אלף מרק לבית מחסה היתומים בטרנוב, שהם יתומי המלחמה, שהיו לפני זה בקראקא 108 ילד ומהם נתפורו קצתם לכמה ערים בגליציה ועוד נשארו 66 בטרניב. נתקבלה. מר דייטשר דורש, שאם נקצוב תמיכה ליתומים עלינו להתנות שינדרו את היתומים ליהודים רתיים. היורד עונה, שהם לומדים בבתי ספר ושם יש מורי דת. בכל שבת מביאים אותם אל ביהכ"נ, הגדולים שבהם לומדים מלאכות ומה נוכל לעשות יותר? ההצעה נתקבלה. יש עוד הצעת הועדה, לקצוב תמיכת המשים אלף מרק לבנין בית לבעלי מלאכה ולהינכיהם בתנאי שיקציעו מקום גם לחניכי החברה. הזהירו בבני עניינים. נתקבלה.

נתקבל לשנות סעיף 2-3 בתקנות הקהלה, שמלבד הלשון הפולנית תוכל המועצה להשתמש גם בשפת אשכנז. זה היה בימי אויסטריה. מעתה נקבעו במקום שפת אשכנז; עברית ויהודית. ועדת ההנהגה מציעה להגיש בקשה אל המניסטריום לדתות, למטר לאשר את תקנות הקהלה עם הרהבת זכות הבחירה. למען נוכל לעשות בחירה חדשה. ד"ר צימרמן מדבר במרץ. שיתאמץ הקהל לדרוש זכויותיו בנחץ ולא להכות ע"ז אין סוף. עכ"פ יש לדרוש שתסכים הממשלה לבחירה ע"פ הסדר הישן ולא להחזיק עולמית מועצת הקהל בלי בחירה. אין להרפות מן הממשלה. היא אינה עומדת במקום אחר, אפשר שיבא מניסטרי אחר ויככים. גם הד"ר אינניצי לנדא מסכים לזה. מר פינקל מתנגד להתאמצות ולדבר קשות. אלא להחזיר הדבר לועדה, ד"ר פישצוביץ אומר לבטל את התקון הישן. שהציעה הקהלה לפני הממשלה ולבקש תקון חדש ע"פ דרישת הזמן. היורד מבאר, שקהלת קראקא היתה הראשונה, שתקנה את סדר הבחירות

הבנין בא"י שבשמאל, על העבודה הזאת עולמנו עומד. אלה הם בנינו בנינו. ולשמאל פנה בהוהרה, לכרוע ברך לפני מחזיקי המסורה הקדושה שבימין, דמה נתנו היים לאומתנו אלפים שנה. המה הנבורים, שנלחמו בכל אומות העולם ולא נכנעו ולולא הם לא היתה היום תחיה. ולאנשי המרכז קרא: אחס האזרחים התגרנים, רגילים אחס בחשבונות, מדוע לא תחשבו בכמה עולים לעמנו כל הפטרומות וכל הניירות הרעות בנולה, צאו וחשבו וממצאו. כי דק בחלק מן ההוצאות. ההן אפשר לבנות את א"י. הבנין עדי עד יעלה לכם בזול לפי הערך. מספר אנשי הועד הגדול הוא 25, שיתאספו אחת לני הדשים וביחר עם ראשי הועדים המרכזים שבכל המדינות יהיה בן מאה איש והמה יתאספו אחת בשנה. לועד הפועל המצומצם נבחרו: ווייצמאן לנשיא ההסתדרות, כעין נשיא רפובליקה, סוקולוב לנשיא הועדה, כעין ראש מניסטריון ואתם ושאווינסקי, ליכטהיים, מוצקיין, קובן ופרופסור פיק מן המוחה. אלה ישבו בלנדון. בא"י ישבו. אוסישקין, רופין, רוונבלט מאמריקה ושפרינצק מן הפועל הצעיר. לועד הממוני נבחרו סייבל, ניידיטש והלפרין בתור ממונים על קרן היסוד.

מדינה ומדינה ומקריה.

בקראקא.

ישיבת מועצת הקהל.

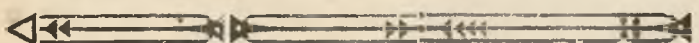
ביום א' שבוע זה היתה ישיבת מועצת הקהל. היור ד"ר רפאל לנדא מדיע בפתחתו כי משפחת הנפטר קאנארק נתנה לו מאת אלף מרק לצרכי צדקה ועוד סכומים נמסרו בידו לתכליות צדקה שונים. — מורה הדת ד"ר זמל התפטר והרשות תפרסם קונקורס למנות אחר במקומו. — בחירת נשיא הקהלה ד"ר לנדא לציר הקהלה בתוך מועצת החנוך הכללית נתאשרה לשלוש שנים. בדבר ימי ספירת העם, החלים בשבת הכפולה וכשני ימי ירה. השתדל הנשיא אצל נשיאות מועצת העיר, להאריך את ימי הספירה ואמנם סנן ראש האזרחים תלה היה לפה לפני הועדה, ששלחה הממשלה הלום לסדר את הספירה, וראש הועדה ענהו. שטענות הקהלה לא תוכלנה להיות סבה להאריך את הימים הקבועים. ד"ר פישצוביץ מיעץ, להריץ מלגרות לכלל הקהלות הגדולות, שיחד כולן ידרשו כמרץ הארכת ימי הספירה, כדי שיוכלו גם היהודים למצא בעצמם את נלינות הספירה. ד"ר צימרמאן (ציוני) דורש לבטא באותן הדרישות מחאת העם היהודי כנגד הולול, שמולוצים פקידים בצרכי מיליוני יהודים בכל הזדמנות. מר בירנהק (פויצ) מציע, שתפרסם הנהגת הקהל כרוז לכל היהודים, שיכתוב כל אדם רק את האמת כפרטי השאלות ולא יתן לפקיד לכתוב דבר מדעת עצמו בדבר הלשון והאומנות. רגילים הפקידים ליתם לבד יהודי אומנות התגרנות, אע"פ שיש בהם בע"מ, פקידים מזרים וכו'. מר משה דייטשר (שא"י) אומר, שכפי שמועה הסכימה הרשות בווארשא להאריך ליהודים את ימי הספירה, לכן אין לדבר קשות את הממשלה, אלא לבקש ובדא תסכים גם פה. מר סרנקל (שא"י) אומר: אין לשכוח שאנו שרויים כנלות ואין כח בידנו למחות, אלא לבא כתחנונים. מר פריינד (פויצ) אומר, כי כבוד הקהלה וכבוד האומה דורש, שלא לתת לרמס עלינו ולכטלנו חריר כאלו איננו. עלינו להגיד דעתנו בגלוי. כדי שלא יזולנו בנו. מר פינחס לנדא אומר, שאין לקהלתנו להיות יוצאה מן הכלל. ד"ר צימרמאן מברר, שיש סכנה אם מפני החג יכתבו הפקידים בעצמם מה שיכתבו וייוסו את העוכרות ויכתבו כטוב בעיני המקטרינים. הוא מזור שלא לירא, אלא לצאת כנגד סרוב השלטון ביד רמה. ספירה ביו"ט איאפשרית כלל, כי חצי מעונות היהודים יהיו סטורים. בחצבעה נדחו הצעות ד"ר צימרמאן ובירנהק.

אף דונס קרקע, נבעת החול על שפת הים, לנטוע עליה יער. חורי הערבים צועקים חמס.

כלי מלאכה. מאמריקה הניעו לאי 700 טון כלי-מלאכה שונים, שאספו פעלים באמריקה בשביל פועלי היהודים באי.

השבוע בכל העולם.

אחרי שהוברר, כי אין תקיה לא לימניים ולא לשמאליים בסיים הפולני להבטיח להם רוב דעות ובקאבינט משותף לא הפצו השמאליים להשתתף, מסר נשיא המדינה את יצירת המניסטריון לפרוססור פוניקובסקי ליצור ממשלה של פקידים מומחים חוץ מן המסלנות. הקבינט החדש כבר נצטרף. — ועדת הארבעה, שנמסר בידה ענין שפזיה להכרעה, משמיטה ניכ את נמר הדבר, כי אינה מוצאה דרך לצאת מן המבוכה. הכל חוששין למלחמה חדשה עקב פרסום פסק הדין, כי בבעלי דין קשים יש פה עסק, שלא יותרו לשם שלום. — וכן גם ענין ווילנא נשמט, כי ליטא מפחדה מפני שותפות הענינים המדיניים והצבאיים עם פולין, שהציע המתוך הימאנס ומתנה תנאים קשים, כי היא יורעה, שפולין תהיה תמיד תקיפה מטנה ותחשוב את ליטא בארץ משועבדת לה. — והוא הדין בענין אירלנד. אנגליה מבטיחה לה אוטונומיה נמורה, רק עניני חוץ יהיו משותפים ואירלנד חוששה מפני אנגליה התקיפה, שתשעבד אותה והיא משמיטה הסכמתה. — היונים נצחו ונצחו והרעו והכריזו על נכורת צבאם ועתה נגדה לכל, כי הם המנוצחים, תבוסתם שלמה הם מבקשים עתה תוך מצד אירפה, שרחו בתחלת המלחמה. — הממשלה הרוסיה שלחה תוכחה קשה לממשלת פולין על עברה על הבטית ברינא והוכיחה זאת מתעודות, שנבלו לידה, כי היא תומכת במורדים רוסים, הממשלה הפולנית הזכיחה לה בתשובתה, כי התעודות ההן מזויפות וכי איזה מרגל התערבל בה, למען השתכר כסף. — במדינת צ'כים נלחצים הפולנים וכל זכויותיהם מקופחות, אפילו זכות הבחירה אין נותנים להם ומכל עבודה צבורית יגרשום. — מספר הצרפתים הולך ופוחת לא רק מפני המלחמה ומפני פחד הולדת ילדים, כי-אם גם מפני חליים רעים השולטים בהם, כן שולטה בצרפת מחלת הפרטן כעין מנפה, רכבות ימותו בה בכל שנה, רבים משתדלים, שיתירו לאיש שתי נשים ויותר. — ברית אנגליה עם מצרים נמרה.

לתולדות היהודים ובתי הכנסת בקרא.

מאת פ. ה. וועטשמייין.
(המשך מגליון 36).

ר' משה פייש (הראשון), שנמצא נזכר בתעודה משנת 1494 בראש המנהיגים בקראקא 1). היה מלכד המיו של הגימ יעקב סולאק, ראש הרבנים בימיו בכל מדינות פולין וליטא, גם חתנו של הגאון המקובל ר' אשר לעמל בהקד' ר' יוסף, שנקרא עיש חמותו (רחל) ר' אשר רחלע, הוא היה רב העדה הפולנית בקראקא ואביו וקנו של מהרים מלובלין ונפטר בקראקא בשנת רצ"א או רצ"ב. נישארו אחריו הפירושים על הקינות (קראקא, שמי"ח) ועל היוצרות (שם, שמי"ט).

1) בטעות נדפס (בהמצפה גליון 36) ר' משה פייש בסוף המנהיגים, כי בתעודה הוא ניזכר בראשם ובמקום "משה פיש" יש צ"ל "משה פישל".

בהוספת קוריאה לבחירה כללית, אך בממשלה יש יהודי ממונה על הקהלות ושמו אדלברג, הורש מאת הקהלות, שלא תעסקנה אלא בעניני דת לבד ואם לא, או לא יסכים לשום תקן בסדרי הקהלות ולא תהיינה בחירות, צירי היהודים בסיים משתדלים בזה ולא הועילו מאומה, הלא גם סדרי הבחירות לערים לא נתקנו עדיין, כי אין הממשלה רוצה בשום שנוי למרות איומי הסוציאליים ולא תקדים את תקן סדרי הקהלות, לכן אין תכלית לעריכת סדרים חדשים, נתקבלה הצעת הועדה, להוסיף לבקש.

ועדת המס מציעה לקצוב מחיר שהיטת השור 400 מרק במקום 200 ומחיר שהיטת בן בקר למאתים וחמשים ומעגל מאה, מר דייטשר הורש לחבר את ההצעה עם עשיית חוזה עם השוחטים, להוסיף על שכרם, כדי שלא ינבו הם מס אחר לעצמם, מר וואלאך הורש להוסיף לפני הגנים עוד מקומות לשחיטת עופות, נתקבלה הצעת הועדה, הויר אמר שהשוחטים לא יצייתו ואין עצה.

בפולין ההמנה.

הסתדרות הסוחרים, בסוף החורש הזה תהיה בלבוב אספת סוחרים יהודים מכל הארץ לתכלית הסתדרות וקשור יחסי מסחר עם רוסיה, כי הסוחרים הנצדים כבר הסתדרו לקחת את כל המסחר עם חוץ לארץ במוניסטר בלי יהודים, כמו שהיה בימי מרכזי המסחר.

בפולין.

הדת בצבא, ראשות הצבא נתנה פקודה, לשיקוד שיוכלו גם היהודים לקיים נמוסי דתם, שיכלו בויז' להתפלל ברשות הרב ושישלמו להם לימי חג בעד מזונם שיוכלו לאכול עם אהיהם.

שלוש שבטות של 4 ימים, לפי שני החנים יחולו בשנה הזאת בימי ב' ונ' יהיו חניות היהודים סגורות די ימים רצופים, חברת התנרים בווארשא משתדלה, שיתיר שלטון העיר ליהודים לפתוח חניותיהם ביום א' לחצי יום, כדי שיוכלו היהודים לקנות צרכיהם ליוזמ.

בארץ ישראל.

מהומה על חלול שבת, בליץ שבת, בסוף חודש אב התאספו יהודים בצירק, שהוקם בירושלם לפני שער ישכם וחללו שבת, באו בחורים בני ישיבות ובקשו להכריח את בעל הצירק לסגור את אהליו בליץ שבת, אך הוא טען, שאינו יהודי, הבחורים חדרו אל הצירק והכו אם מחללי השבת, אחדים מהם נתפשו, אך בהשתדלות הרב ד' יעקב מאיר יצאו לחרות.

העולים, מן 1 ביוז' עד 15 באונסט נכנסו 866 יהודים לארץ, ביום א' לחי' פסקה הצנוורה לעתונים.

הבונים, כהל אביב נבנים עתה המשה בתים בעלי 3 דיושות 21 בעלי 2 דיושות 50 בעלי דיוטא אחת.

חרושת, ביפו הורחבה חרושת סקקי הקורק בהון חדש, למלא כל צורך בעלי היין הרוקחים וכז, יש לבית החרושת 25 מכונות וארבעים פועל, בירושלם נוסד בית חרושת למעשה כפתורים שונים מכל מיני חומר.

המלאכות הערביות, בניכה בקשה המלאכות להתיצב לפני כלסור, אך הוא מאן לקבלה ושכח להניד לה, שישאוי ויתנו עם ווייצמן, לאיי בתבו שירבו להתאסף ולמחות נגד השלטון היהודי ולקרוא תנה, בניכה היחה כימים האלה ועידת סגני הערבים מסוריה, מאיי וממצרים, לערער על כבוש צרפת ואנגליה ועל פלשתניה יהודית.

אדמה חדשה, הממשלה מסרה למושבה ראשון לציון 21

אחד כפי הוראת שעה כאשר עם לבבו ומהיט לא עשה נמי רבו הנאון מהרי"ף (ר"י פולק) שום ספר. גם שום תשובה ששלחו למרחוק לא העתיקו בביתם אלו הנאונים מהיט אף כי היה נחשב בעיניהם כיוהראי (שו"ת הרמ"א סי' כ"ה). ואלה דברי הנאון מהרים מלובלין: וכן מצאתי בדברי אבי זקני המקובל האחרון החסיד מהר"ר אשר זצ"ל אשר הוא היה אב ביד בעיר ואם בישראל קהל קודש קראקא בדור שלפנינו והיבר ספר אחד קדוש על סודות התפלות והברכות ונקרא עמק הברכה ומרב קדושתו לא הביאו לבית הדפוס שלא יבוא להשתמש בו בני אדם שאינם כדאי לו (שו"ת מהרים מלובלין סי' ע"ג).

ר' משה פישל הראשון הוה נמצב התום ראשון בין מנהיגי העדה בקראקא כבר יום 7 יוני שנת 1485 על התעודה הכתובה עברית ורומית מאותו יום ושנה ואשכנזית משנת 1492 (6). היא היה אדם חשוב נודע בעיני המלך ושריו. רבי המלוכה. ביום 14 ספטמבר שנת 1503 נתן לו המלך אלכסנדר ולאחיו יעקב פישל חכירות מס. מכס ונכס של הרבה ערים וכפרים בפולין קטן ופולין גדול. מזוניה וליטא. ששלמו לו מחירן לשנה 2500 אדומים זהובים ושתי אבנים זפרן ועשר אבנים פלפלין (7). לו ולאשתו מי רחל נתן מהלכים בהצר המלכות ופירות נסיכים והיו להם עסקי ממון ומלוה עם מלכים דוכסים והמנונים ומרובה היתה השפעת שניהם עליהם. היא ישבה באחד הכתים של המלך בעת שבת היהודים עדיין בקראקא ובשנת 1504 בשבתם כבר בקוימירו בחומת הגישו הורשה לה לדור בקראקא בכל מקום והיתה היחידה ביניהם. שקבלה את הזכות הזאת. המלכים קוימיר יגילו ויאן אלברט היו הייבים לה כסף והמלך אלכסנדר שלם לה את חובותיהם בשנת 1504 ומחוסר ממון מוזמן הרשה לה לצקת מכספו מטבעות עד שיעלה שוין מאה זהובים יותר על הקרן ושש מאות זהובים יותר על הרבית (8). חתניה הגימ יעקב פולק והגימ אשר נתמנו מטעם המלך לרבנים. הראשון ביום 8 מאי שנת 1503 לרב בולד על פולין קטן מאה המלך אלכסנדר (9) והאחרון ביום 25 מאי שנת 1519 לרב על הקהלה הפולנית מאת המלך זיגמונד הראשון (10) ויושיבין היהודים. שעמדו כפופים תחת מרותם של אותם הרבנים היו זקוקים להם ומהויכים לסוד למשמעתם ולהכנע לפניהם בעוז מלך ובכל חומר הדת והקנס.

(עוד יבא).

(5) הג"מ אשר אביו זמנו של מהר"ם מלובלין לא היה אב"ד אלא רב העדה הפולנית בקראקא, ומה שמהר"ם מלובלין סביאו בשם "אב"ד" משמעתו רק על אותה הנהלה וזו אך הפלגת השב"ח או שוטפא דלישנא בעלמא. וכיוצא בזה אנו מוצאים גם אצל גאונים אחרים. כגון הג"מ יוסף כ"ץ גיסו של הרמ"א ומחבר שו"ת שארית יוסף והג"מ אדיעור אשכנזי בעל מעשי ד'י. שנזכרו שניהם בשם אב"ד בקראקא והם לא היו מימרים אב"ד פה. אלא מגדולי חכמי העיר. דראשון בתור ר"מ והאחרון רק בתור איש פרטי. ראה וועטשטיין לתולדות גדולי ישראל ע' 4-5.

(6) וועטשטיין, מפנקסי הקהל בקראקא ע' 2.

(7) Balaban, Dzieje Żydów w Krakowie i na Kazimierzu st. 40-41. אבן סירושא ככר.

(8) שם ע' 42-43, 401.

(9) שם ע' 385.

(10) וועטשטיין, לתולדות גדולי ישראל ע' 3.

תחית המת.

מסופר מאת איש צרפתי אחרי המלחמה.

על הוני הרב עלי דהרות לאשכנזים השונאים — כך מספר מר א. רומצא לכר מי שרוצה לשמוע — כאשר פרצה המלחמה,

והחנורים להם אבירים על שנתות ומועדים ועמק הברכה על סודות התפלות והברכות (בנכתירד) 2. הרמ"א ונכדו מהרים מלובלין מזכירים אותו; הראשון בספרו תורת העולה (היג פ"ד) והאחרון בשו"ת שלו (סי' פ"ג).

והני תרי ניסים הרבנים והנאונים הכפירסמים. התנו של ר' משה פישל, היו שונים איש מיעהו. וישנות היו תכונת נפשם ונשיות רוחם. דרכי למודם ופעולותיהם. ר' יעקב פולק, מחולל התקופה החשובה הגדולה בהכמת התלמוד וההוראה ובכל מקצועות הספרות הרבנית, השתלמותם ושכלולם עד למרום קצם בכל ממלכת פולין. שאין דונכתם בדברי ימינו בכל ארצות התבל, היה זך הרעיון וחד השכל. דעתו רחבה ומשנתו קב ונקי והעמיק הרחוב עיון והנין בלמוד התלמוד ולתורת הנגלה היה מסור בכל לבו ונפשו. לדברים ברורים ומחודדים כשמלה, נדום ומובנים לכל בר אורין שוים לכל נפש יהודי חושק בתורה, ואולם ר' אשר החלע היה שקוע בלמוד הקבלה וכל מעיניו וכר משאות רוחו היו על הרוב רק סתרי תורה. רוי ררוין, דברים סתומים והתומים, נעלים ממושג האדם. הרמ"א מביא את ר' יעקב פולק לדינא ולקולא ופיסק הלכה במותו (ראה תורת הטאת כלל ד' דין ג' ודרכי משה אה"ע סי' קכ"ד וסי' קנ"ה סכ"ב) וכן פוסקים אחרים מזכירים אותו בספריהם להלכה ולמעשה, ואולם מ' אשר החלע נודעים לנו רק דרכי קבלה, סודות ורמוזים, כונות והשכונות בספריות העליונות ולית מאן דכר שמיה לדינא ולתורה נגלית אפילו דב- כל שהוא. הרמ"א, שכל יגיעו וכל שעשועו היו פסקי הלכה וכמעט כל חבריו יסובו על דרכי הוראה, דין ומנהג, כשמוכר פעם אותה את בן עירו ובן הדור שלפניו. מזכיר דבר בשמו רק כמה שנוגע לענין הספריות לדעת המקובלים ותו לא מדי. הוא כותב בתורת העולה היג פ"ד: ובמדומה לי, שדרך זה שאציר קצת ראיתי כתוב למקובל אחד אחרון הר"ר אשר ז"ל כספר עמק הברכה שלו, והוא כי דעת המקובלים בענין הספריות, הוא ענין תארי הפעולות, אשר כתבו הפילוסופים, והם הישמות שנתחדשו בענין בריאת עולם. וכן מהר"ם מלובלין, נכדו של אותו המקובל האחרון הר"ר אשרי, לא מצא בכר רובי תורתו הזדמנות מוכשרת להזכירו אלא בדברים שבנסתרי היג: וכן מצאתי בדברי אבי זקני המקובל היהרון החסיד... שני השמות הקדושים של הוי"ה ושל אדנות שיים הם בנקודם, ונקודם המקובל מסיני הוא שוא חולם וקמין, והפתח של האלף אשר בשם אדנות הוא כאלו אינו והברת השוא היא עיקר, כי הוא הוטף תנועת והברת נקודת הפתח, וכן משמע מדברי הפרדס (שו"ת מהרים מלובלין סי' פ"ג).

רק בענין אחד דיו דעותיהם של ר' פולק ור' החלע שוות, במה שלא רצו שניהם להדפיס ספר, אבל טעם הדבר היה ניכ שונה איש מיעהו שנוי נמור ובחלט, ואיש איש לפי הלך נפשו המיוחד במינו ואופיו. ר' פולק לא רצה להדפיס ספר ואפילו תשובה, בכדי להתחק מן ההוראה הפסקנית, ההוראה היבשה, ולדמשיך את כחה לדורי דורות, כי אין לדיין אלא מה שענינו רואות, עיני השופט שבימיו הוא (4). ור' החלע לא הפין להביא ספר לדפוס. מרוב קדושתו, שלא יבוא להשתמש בו בני אדם שאינם כדאים לר' הגימ ישראל בהנימ שלום שכנא מלובלין (רבו וחמיו של הרמ"א) כותב: בקשתי עם הרבה לומדים מנינו (מאביו הג"מ שלום שכנא) שיעשה פוסק (כלומר שיכתוב פסקו בספר), ותשובתי היתה: יודע אני דישב לא יפסקו כ"א כאשר אכתוב מטעם הלכה ככתראי ואין רצוני שיסמכו העולם עלי ובו' ואין לדיין כי אם מה שענינו רואות, לכן יעשה כל

(2) חיים טיבל, אור החיים ע' 257 סי' 542.

(3) וועטשטיין, לתולדות גדולי ישראל ע' 3-4.

(4) ראה וועטשטיין: ר' יעקב פולק ולמוד החלומים" בהשלח" כרף ה ובטאמר. הדת והחיים" שם כרך ח'.

כאשר הקיצותי מצאתי את עצמי שוכב נדד בהושך על קרקע המרתף הרטוב. לא הרגשתי כל כאב, רק ראשי היה כבד עלי. אך מעט מעט שכתי לאיתי וכאשר מישחתי את גופי, מצאתי עליו חציץ והוף רח. שנפלו עלי מן הקיר. מרחוק הקשבתי קול רעם תותח, ובביתי דממה. הבינותי שאין איש מסביב ואהרי נסותי לקום על רגלי המועדות, עליתי מן המרתף. כפי שנראה לי נסו האשכנזים מן המקום. (אחר כן נודע לי, כי הצרפתים נלחמו במלחמת-תנופה והניסו). וכאשר נוכחתי שאין עוד כל סכנה, הייתי סקרני לדעת באיזה אופן נצלתו ממות. הלא תלה תלוני על היתד, צוארי הודק, נשימתי פסקה והרגשתי, כי רוחי עוזבה אותי. הדלקתי נר וירדתי שוב המרתפה. סבת ההצלה היא פשוטה: היתד היתה תקועה בקיר רקוב ורועע וכאשר כבד עליה משא גופי, נשמטה היתד עם טיח הטיש והלכנים הרקובות ונפלו ארצה עמדי יחד ונשמתי טרם יצאה ומחביסתי על הקרקע נתעוררתי.

הנבתי לאור הנר אל תוך החור אשר בקיר והנה הוא רחב ועמוק מאד עד שכל ידי יכולתי לנעוץ שם... אך מה זאת? באצבעותי אני מרגיש שם איזה חציץ קשה והלק ובסדומה — מרובע. מתוך סקרנות חתרתי בקיר, הוצאתי אבנים והרחבתי את החור עד שיכולתי להוציא ארגו ברזל חלוד. פתחתי אל מסכה והנה בו שקלי זהב מימי נאפוליון הראשון, כסכום של מאתיים אלף פֶּרַנְק של זהב. את הארגו הזה השקיע פה אבי-אביו של אבי ואני יורשו האחד. את הזהב החלפתי בשטרות עוברים וחרשתי בהם את בית מסחרי והנני מעשירי המלחמה בחיזר.

וכך אותם האויבים, שאמרו להמיתני גלו לי את מטמונם של אבות אבותי ועשיתי מאושר. אין אני מהזיק טובה להורני, אך מוסר השכל למדתי מזה: הכל לטובה — אפילו האויב ואפילו התלחיה. החבל הרקוב והיתד, שבהם נתליתי, שמורים הם בתבת ממוני ולכני אורישם לזכרון. מ.

הייתי איש רש ומסכן. אבי הניח לי כמותו את העסק כמצב רע והמלחמה נמרה את דלותי, נחלצתי לצבא. נשלחתי אל מערכת המלחמה ואחרי עמדי בשדה הקרב בשנתים, נמחצתי כובה גדול ולא הייתי מוכשר עוד לצבא. אז שפחתי הכיתה. בשנת 1918 טולטלתי אל גליל שאטריטוערי, שם היה לי בית-קטן והובות הרבה. שארית ירושת אבי, ושעת סכנה היתה; צבא אשכנזי קרב שנית אל נהר מארנה והמפקקים דמו, כי בפעם הזאת תראה כבר פאריז את חיל לקיסר; נשמע קול, ברטא העכה". את ביתי מצאתי כמצב נורא. כל הרהיטים נעלמו, כהלונות לא היתה אף שמשוה אחת, הנן היה שמש ועצה שמיר ושית. ואע"פ שרעם התותח נמשך והלך, החלפתי צפון בליצה תחת צל קורתיו ובבוקר הישכם אדע מה לעשות — בן דמיתי. אחרי ארוחת הערב הדלתי התעמקתי במחשבות. גורל צרפת וגורלי אני ציירתי לי. באופן מדבא, אבל עוד יותר מעציב היה גורלי, לו ידעתי מה נכון לי למחר.

עיקר ויגע שכחתי על משכבי הקשה ובתוך רעם התותח נפלה עלי תרדמה עמוקה וכאשר הקיצותי כבר האיר היום, והכר הברתי, כי נמצא אני בתוך זכה גדול. אע"פ שבייתי לא ניוק במקרה. כל הכבוד היתה מדבר שמש. מראה הכפר היה כאי בודד קטן בתוך ים סוער. אך בידו מי נמצא המקום הזה? בידו צרפתים או אשכנזים? ומה עלי לעשות עתה? טלשול קטן מן המקום יוכל להצילני או להמיתני. בסכנה גדולה הייתי. ננשתי אל הכורה, הצתי אש, לחמם את מעט הקהוה, שנשאר בכבוקי, יותר לא היה בידו כל אוכל.

כאשר אך הריקותי את החמים, הניע פאיני קול זמירה, שבמצב אחר הייתי מתענג עליו. פולא היה זה לי סימן מובהק, כי ביד האויב נמסרתי. נקל לתאר איזו אימה נפלה עלי. אם אפול ביד האויב, אז הלא מות אמות במרגל או יקונוי בשבי וגם אז מותי בטוח. האננס מזה? אנה ואיכה?... פתאם עלה על לבי רעיון פשוט: המרתף; ארדה נא שמה, הוא מצא ניוטאות, אשפה ובלים שבורים, שם אחבא, אופי לא ירדו שמה, כי לא יעלה על דעתם, כי במקום תהו ובהו זה נמצאת נפש חיה.

עברו רגעים אחרים, שארכו בעיני כנצה נצחים, עד שראיתי את האשכנזים כנגי, להוסיף לפקפק היתה שעות, כהרף עין הייתי במרתף, השתמטתי אל מתחת לערמת כרי עיץ וברזל שבורים מעורבים כבליו סהכות ואי אפשר היה לצבא אל המרתף לראות אותי אפילו לאור אנוקה. ממעל לראשי בחדר נשמע קול צעדים כבדים, צבי היה כמעט שקט ופתאום: אוי ואבוי! קול צעדים על מעלות המרתף והקול הולך וקרוב, נשמעו קצרות וצעקות בלתי מובנות לי. וכפי ששערתי הפשו האורחים אחרי בקבוקי יין נסתרים, כי על שער הבית נשאר עוד סימן, כי היו בבית מסכאה והנות לפנים, ולפי שלא מצאו את שאהבה נפשמ, קצפו והיו סרים וזועפים. בסוף ננשו אחדים אל מקום מהובאי. וידים עסקניות התחילו להסיט ולהסיע את שבתי הכלים ואת הנסרים הרקובים והסמרטשים אשר ביניהם ועשית השמלית הטיחה זמרה עלי...

אל השד — קרא האחד בתמהון — הנה הויר! ואני קפצתי ממקומי ונצבתי על רגלי. והמשה או ששה פנים של אימה פגו אלי. כמעוף עין הוצאת את אקדוהי וכאותו הרנע התנפלו כולם עלי, הפילוני ארצה ומיד הרגשתי על נכי אנרופים כבדים ומרמס קלנסים מסומרים, תלוהו! נשמע קול הסנן המפקד, בן, בן, הסכימו כולם פה אהד. ומיד הפשו אחרי איזה חבל בתוך הסמרטשים וגם מצאו הכל רקוב, בקיר המרתף נמצאה גם יתד חלודה תקועה, רגעים אחרים והולוצאה היתה נגמרת, החלץ נקשר ביהד וצוארי הישם בתוך הלוצאה. בדרך את השטן! קרא אלי סנן האופיציר לקול שהוק כל חבריו, ואני הרגשתי את הפולאה מהודקת מסביב לצוארי, הישכ כאבתי ומעט מעט פרהה נשמתי.

זלאטא האפשיטעטער
מאורשים, אלויז תרפיא

יחוקאל באננעט
פאדנורוע
קראקא
אנו מברכים את חברנו מר דוב מאירטשיק בקראקא לארוסו. תהי ריכט צעהה!
אגודת צעירי המזרחי בק אקא.

הננו מברכוד את בת דודנו מרת גרינה בריה ליום הארסה עם מר דוד רוזנרטן ומאהלות לה עתיד מאושר.
דבורה ישוענה ציננער — רישא.

ממרום יתברכו ידידי מר משה דייטשער ואישתו וככיב להתנות בנס מר יצחק ברכת מו"ט וכל טוב וכו"ט.
שמעון מנחם לור.

סוכנות "המצפה" בבלגיה היא אצל מר
S. Horowitz 4 Rue de Boey
Anwers (Belgja)

מנהל ומורים לבי"ס עברי תיכוני
נצרכים לביאליסטוק, התנאים טובים מאד, לפנות
בדבר הפרטים אל
L. Pat Białystok Cieszyńska 4. 2—3

בית מסחר הספרים של

L. Fortgang, Kraków Krakowska 33.

למהירים האלה הוספה 50% (היץ מהתקופה) מרק.

120	החקופה ערוך ע"י ד. פרישמן, ספר ד, ה, ו, ז, ח, ט, י כל ספר 120	המחיר
150	שירי אנקדיאון, תרגום שאול משרניחובסקי	המחיר
230	אויפנייה בשורים מאת נטה, תרגום יעקב כהן	230
200	סאמות דרמתיות שישקין, שמעונוביין	200
125	הנסיעה בהרי הרץ הינה	125
340	גבורים ועבודת גבורים קרליץ, אינהרן	340
300	באש ובחרב, חלק א' שנקביץ, סיענק	300
320	חלק ב'	320
320	חלק ג'	320
240	חלק ד'	240
120	ממעמקים וילך, פרישמן	120
140	מניפה של לירי וינדרמיר וילך, טביוב	140
160	חשיבותה של רצינות	160
130	היתה שניצלר, יקובביץ	130
170	האהיות וסרמן	170
110	רבי שלמה נגיד שלום אש, מ. שפירא	110
275	אינבורג קלרמן, דוד צמה	275
190	האויף, חלק א' הפטמן	190
700	שכול וכשרון, ספור ברנר	700
600	היי אדם: ילדות שלום-עליכם, ברקוביץ	600
600	נערות	600
600	בחרות	600
320	אירידיון קרשינסקי, בן-אברם	320
180	מלחמה ויחלום, חלק א' טופסטוי, טריווש	180
160	חלק ב'	160
170	חלק ג'	170
150	שגשג אחיות, דרמה ציחוב, בן-אברם	150
220	יין כריסוף רומן רולץ, ה. יבין	220
240	פן טדיאוש אדם מיצקביץ, יוסף ליכטנבוים	240
260	פילוסופיה של אמנות מאת הפוליט טן	260
700	הדמיון היוצר, מחקר פסיכולוגי מאת ת. ריבו, ד"ר ג. טורוב	700
300	תמונת הוריאן נרי, אוסקר וילד, י. ה. טביוב	300
700	כתבים נבחרים פטר אלטנברג, ג. שוסמן	700
150	סיקטוריה קנט המסין פ. נינובורג	150
100	האגלים האדמים, ס. אובסטלדר	100
800	ביערות פולין, רומן י. אפאטושו, מ. ליסמן	800
225	חזון התשבי מאת יעקב כהן, המחיר	225
140	הקרושים, סמפוניה	140

ובעד המשלוח 5%.

קטלוגים אינם נשלחים לפי שעה.

נמצא למכירה

המלון הפולני-עברי

מאת י. נוסבוים ול. דרהר.

מחירו 300 מרק מכור. למו"מ ולמודים רבט הגוף
Wyd. J. Nussbaum, Kraków, Miodowa 19.

סוכנות "המצפה" לרומניה הגדולה

למשלוח כסף היא בית מסחרו של

Bernard Kohn Tempelgasse 1. Czernowitz.

העמוכה אליעזן גראס-פערקוף.

קאזאטאניום מאנטאן-יואנס קארנאבבריוואנס, נומי-אראביקום. נינראוין, וואסעררלאזודין און סעטמטראזודין, זאמטליכע אגיליץ-פארבען. פֿיר שטאף-פֿאַרבונו אין אַללען פֿאַרבען, בלוי-האַרץ-עקסטראַקט אולטראַמאָדין, וואַזעלין, וואַזעלנעפטעטען אין בלענדאָזען, שוהקעמער שוהמאָכערוואַנס, טינטע, בלענדאָזען א. ד. ג. עמפֿעהלט די קראַטאַקאָליעטע פֿירמא

CHIEL TEITELBAUM

FABRYKA WYROBÓW CHEMICZNYCH,

I IMPORT ARTYKUŁÓW CHEM.

DIETŁOWSKA 49 w KRAKOWIE.

כל המודם זכה.

מהספר **רומי אור** הכורף הקרי הלכה במשפטי הישוב המדיני בא"י, שהעיד התענינות מרובה בין כל שדרות חכמי ישראל ונרדפי החזרה שראוהו יש עוד לכמור מספר מועק. מחירו 150 מרק. למחברים ומ"ס בחפוף ספריהם. להשיגו אצל Landau Lwów Wesoła 4.

כאן-כרוז.

אנחנו קהל עדת ישראל מודיעים כי עידנו **דוקלא** יצוי צריכה לקבל כעת שויב וכל מי שראוי והנזן למשרה הזאת ויאבה לבא אלינו להיות פה שוחט ובורק יאבה לכתוב להחתום מטה. שכרו יהי כפי התפשרות. שנותרו לא פחות משלשים ולא יותר מחמשים שנה. גם יודיע אם שמש בקדש בעיר אחרת, ויש לו תעודות מנאונים מננו. הוצאת הנסיעה לא ישובו רק להנתקבל.

קהל עדת ישראל פה דוקלא

I. B. UNGER, DUKLA, MAŁOPOLSKA.

בשש שפות.

בעברית, פולנית וגרמנית וכול כל אחד לבוא לידי שלמות גמורה בעזרת מכתבי ההוראה הידועים. 23 כתבים לשפה העברית, 32 לפולנית, 10 מכתבים לגרמנית. מחירם של עשרה מכתבים - 425 מרקאות, של קומפלט בן 32 מכתבים - 1250 מ.

השפה. ספר למוד שפת עבר לכוגרים בתרגום המלים היהודית, פולנית וגרמנית, מחירו 200 מ.

להוסיף רש"י 25 מ. להוסיף 5 אחוזים דמי משדוח

לכל הזמנה. בחיץ לארץ יש להוסיף על המחיר 10 אחוזים שכר משדוח.

להזמין בכל בתי מסחר הספרים או ע"י.

S. WALKOWSKI Kraków, Miodowa 22.